LAUSUNTO

Demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö 25.9.2017

neuvotteleva virkamies Niklas Wilhelmsson

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunta 26.9.2017

O 18/2017 vp Demokratiapoliittinen toimintaohjelma

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on kutsunut oikeusministeriön edustajia kuultavaksi ja pyytänyt kirjallista lausuntoa valtioneuvoston demokratiapoliittisesta toimintaohjelmasta 2017-2019. Oikeusministeriö toteaa lausuntonaan perustuslakivaliokunnalle kunnioittavasti seuraavaa.

Valtioneuvoston vuonna 2014 eduskunnalle antamassa demokratiapoliittisessa selonteossa (VNS 3/2014 vp) linjattiin, että valtioneuvosto laatii seuraavan vaalikauden alussa kansallisen toimintaohjelman demokratian edistämiseksi Suomessa. Toimintaohjelman tavoitteena on vastata demokratiaan liittyviin haasteisiin sekä edistää ja konkretisoida kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaisesti. Toimintaohjelma on laadittu vuosiksi 2017–2019. Demokratiapoliittinen toimintaohjelma hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 16.2.2017 samanaikaisesti kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman kanssa. Toimintaohjelmissa on pyritty sovittamaan yhteen ohjelmien sisältämiä hankkeita, jotta ne tukisivat toisiaan ja muodostaisivat selkeän kokonaisuuden.

Demokratiapoliittinen toimintaohjelma 2017–2019 valmisteltiin oikeusministeriön 10.3.2016 asettamassa valtioneuvoston poikkihallinnollisessa demokratiaverkostossa. Verkoston työskentelyyn osallistuu kaikkien mi-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10	PL 25	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi
HELSINKI	00023 VALTIONEUVOSTO			

nisteriöiden edustajia. Valmistelussa painotettiin avointa vuorovaikutusta kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Toimintaohjelman valmistelun aikana järjestettiin 16.9.2016 laaja ja avoin kuulemistilaisuus, johon osallistui yhteensä noin 80 tutkijaa ja kansalaisyhteiskunnan edustajaa. Tilaisuuden järjestämisellä toimintaohjelmaa valmisteleva verkosto halusi kuulla eri toimijoita näiden näkemysten selvittämiseksi toimintaohjelmaan sisällytettävistä konkreettisista tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista sekä tarjota tilaisuuden avoimeen keskusteluun Suomen keskeisistä demokratiaan ja kansalaisvaikuttamiseen liittyvistä haasteista. Toinen avoin kuulemistilaisuus, jonka keskiössä oli toimintaohjelman hankeosio, järjestettiin 11.11.2016. Toimintaohjelmaa esiteltiin valmistelun aikana muun muassa Suomen Nuorisovaltuustojen Liiton huipputapaamisessa Kuopiossa 8.10.2016, Avoimen hallinnon virkamiesverkoston kokouksessa 13.10.2016 sekä kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANElle eri sen kokouksissa.

Toimintaohjelman valmistelussa on huomioitu erityisesti hallitusohjelman linjaukset, vuoden 2014 demokratiapoliittisen selonteon linjaukset sekä perustuslakivaliokunnan selontekoa koskevan mietinnön kannanotot (PeVM 3/2014 vp), kansalaisjärjestöjen esittämät huolenaiheet sekä tutkimuksissa esitetyt näkemykset demokratian tilasta. Valmistelussa huomioitiin myös toimintaympäristön muutokset, kuten viimeaikoina esille nousseet yhteiskunnalliseen keskustelukulttuurin haasteet.

Demokratiapoliittisessa toimintaohjelmassa asetetaan Suomen demokratiapolitiikan painopisteet tälle hallituskaudelle ja määritetään konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä demokratian toteutumisen edistämiseksi eri hallinnonaloilla. Toimintaohjelmassa tarkastellaan myös eri viranomaisten roolia kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien turvaamisessa.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman rakenne ja painopistealueiden valinta

Toimintaohjelman ensimmäinen osio sisältää tiiviin kuvauksen suomalaisen demokratian vahvuuksista, haasteista, heikkouksista ja uhista. Toinen osio puolestaan sisältää katsauksen demokratiapoliittisen selonteon linjausten toimeenpanosta. Kolmas osio sisältää tiiviin luettelon toimintaohjelman hankkeista.

Edellä mainitun materiaalin ja kuulemisten pohjalta toimintaohjelmaan valittiin kuusi painopistealuetta. Toimintaohjelman painopistealueina ovat yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ja uudet osallistumistavat, kunta- ja aluedemokratia, avoin hallinto ja kuuleminen, järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytykset, demokratiakasvatus sekä yhteiskunnallinen toimintaympäristö ja keskusteluilmapiiri.

Demokratian tilannekuva

Kansainvälisessä vertailussa suomalainen demokratia nauttii korkeaa arvostusta kansalaisten keskuudessa, ja sillä on vahvat yhteiskunnalliset perinteet. Demokratiaa tukevia yhteiskunnallisia tekijöitä ovat esimerkiksi vahva kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, epähierarkkisuus, matala korruption taso sekä sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomalainen yhteiskunta on vakaa ja kansalaisten luottamus instituutioita kohtaan on suurta. Suomalaisen demokratian heikkoutena voidaan pitää yhteiskunnallisen osallistumisen ja kiinnostumisen polarisoitumista muun muassa sukupuolen, iän, koulutuksen, sosioekonomisen aseman ja asuinpaikan mukaan. Vaikka äänestysnormi on suhteellisen vahva etenkin vanhemmissa ikäryhmissä, on äänestysaktiivisuus kokonaisuudessaan eurooppalaisessa vertailussa jo melko heikkoa. Myös sisäisen kansalaispätevyyden tunne on melko heikko. Toisaalta äänestysaktiivisuuden lasku vaaleissa näyttää pysähtyneen ja perinteiset demokratian muodot ovat saaneet rinnalleen uusia epämuodollisia ja verkostoituvia kansalaistoiminnan muotoja.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman painopistealueet ja hankkeiden toteutus

Demokratiapoliittinen toimintaohjelma sisältää kuusi painopistealuetta ja kaiken kaikkiaan 37 hanketta. Seuraavassa tarkastellaan toimintaohjelman painopistealueita sekä nostetaan esille esimerkkejä toimintaohjelman hankkeista ja niiden etenemisestä.

<u>Yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet</u>
Demokratiapoliittisessa selonteossa todetaan, että suomalaisen demokratian suurimpia haasteita ovat äänestysaktiivisuuden laskeminen ja osallistumisen eriarvoistuminen. OECD-maiden vertailuissa Suomen yleisten vaalien äänestysprosentit ovat jo pitkään olleet keskitason alapuolella. Äänestysaktiivisuus jakautuu selvästi sosiaalisten ryhmien ja iän perusteella. Sosioekonomisella taustalla ja iällä on merkittävä vaikutus sekä äänestysaktiivisuuteen että muuhun poliittiseen osallistumiseen. Myös maahanmuuttajat ovat edelleen selkeästi aliedustettuja sekä ehdokkaina että luottamushenkilöinä. Perustuslakivaliokunta korosti mietinnössään demokratiapoliittisesta selonteosta (PeVM 3/2014 vp), että äänestysaktiivisuuden alhaisuus ja osallistumisen eriarvoistumista voidaan pitää erittäin vakavina ongelmina, jotka uhkaavat suomalaisen demokratian legitimiteettiä. Valiokunta katsoi mietinnössään, että kehityssuunnan kääntämiseksi tarvitaan ennakkoluulotonta ja rohkeaa uudelleen ajattelua ja tehokkaita toimenpiteitä. Tavoitteiksi tulee perustuslakivaliokunnan mukaan asettaa eri väestöryhmien välillä olevien osallistumiserojen tasoittuminen ja äänestysaktiivisuuden nostaminen muiden Pohjoismaiden tasolle.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman myötä oikeusministeriö on entisestään laajentanut ja monipuolistanut vaalitiedotustoimiaan ja lisännyt jär-

jestöyhteistyötä vaalitiedotuksessa. Tämä on osoittautunut tehokkaaksi kanavaksi tavoittaa väestöryhmiä jossa äänestysaktiivisuus on matala.

Oikeusministeriö laatii esiselvitystä sähköisestä äänestämisestä, jonka tavoitteena on tunnistaa ne vaatimukset, joilla tietoturvallinen nettiäänestysjärjestelmä voidaan toteuttaa. Tietoturvariskien kartoituksen kautta on tunnistettu riskejä ja keinoja miten niitä voidaan hallita. Markkinakartoituksessa on tutustuttu Euroopassa käytössä oleviin järjestelmiin ja näiden kautta on hahmoteltu hankkeelle toteuttamistapaa ja kustannusarviota. Vuoden lopussa julkaistavassa hankkeen loppuraportissa tullaan esiselvityksen rinnalla pohtimaan myös muita teemoja kuten kyberturvallisuutta, informaatiovaikuttamista ja demokratian ja luottamuksen merkitystä tässä viitekehyksessä. Päätöksenteon tueksi työryhmä tuottaa etenemissuositukset.

Oikeusministeriö on tehnyt esiselvityksen Perustapuolue.fi -palvelusta. Palvelu sisältäisi puolueen kannatuskorttien keräämisen, puoluehakemuksen laatimisen/lähettämisen sekä hakemuksen käsittelyn toiminnot. Yhdistys voisi halutessaan kerätä kannattajakortit joko pelkästään sähköisesti tai osan sähköisesti ja osan nykyiseen tapaan manuaalisesti. Palvelun toteuttaminen edellyttäisi puoluelain muuttamista vastaavasti. Se helpottaisi valtiollisiin asioihin vaikuttamaan haluavien yhdistysten ja niitä kannattavien kansalaisten poliittista osallistumista ja vähentäisi puoluerekisteriin liittyvää viranomaistyötä ja rekisteröinnin luotettavuutta ja parantaisi kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Esiselvitys ja hankinnan valmistelu valmistuu 2017. Muutokset puoluelakiin ja järjestelmän toteutus on suunniteltu vuodelle 2018.

Oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio kansalaisaloitemenettelyn toiminnasta 2012 – 2017. Arvioinnin mukaan kansalaisaloitteen käyttöönotto on ollut onnistunut uudistus, eikä menettelyn keskeisissä periaatteissa ole tarvetta muutoksille. Yksityiskohdissa menettelyä voitaisiin kuitenkin sujuvoittaa ja selkiyttää esimerkiksi aloitteiden vireillepanon, kannatusilmoitusten tarkastuksen ja julkisuuden osalta. Lisäksi aloitteen toimittamisen määräaikaa eduskunnalle Väestörekisterikeskuksen antaman vahvistuksen jälkeen voisi nostaa nykyisestä puolesta vuodesta vuoteen. Muistio on lausunnoilla 25.10. asti. Jatkotoimista päätetään lausuntokierroksen jälkeen. Myös Eurooppalaisen kansalaisaloitteen uudistaminen on käynnissä.

Demokratia.fi -palvelujen (kansalaisaloite.fi; kuntalaisaloite.fi; otakantaa.fi; lausuntopalvelu.fi; nuortenideat.fi) kehittämistä on jatkettu, palveluiden jalkauttamista hallinnossa ja niiden markkinointia on lisätty ja ne on liitetty löydettävyyden ja asioinnin helpottamiseksi osaksi suomi.fi palvelukokonaisuutta.

Kunta- ja aluedemokratia

Mietinnössään demokratiapoliittisesta selonteosta (PeVM 3/2014 vp) perustuslakivaliokunta korosti, että erityistä huomiota tulee kiinnittää alueellisen, maakunnallisen ja paikallisen demokratian tilanteeseen, jossa on ta-

pahtumassa merkittäviä muutoksia muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudelleen järjestämisen myötä. Valiokunta piti mietinnössään demokratiapoliittisesta selonteosta tärkeänä, että uudistuksissa vahvistetaan edustuksellista demokratiaa ja turvataan todelliset vaikutusmahdollisuudet niin kuntalaisille kuin palvelujen käyttäjillekin.

Uuden kuntalain (410/2015) tavoitteena on edistää kuntademokratian toteutumista. Lain osallistumista koskeva luku 5 tuli sovellettavaksi 1.6.2017. Parhaillaan valmisteilla on sote- ja maakuntauudistus sekä näitä koskeva lainsäädäntö, mukaan lukien maakuntalaki. Hallituksen esitys maakuntalaiksi sisältää kuntalakia vastaavaa sääntelyä vaaleista ja osallistumisoikeuksista maakunnan tasolla.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman hankkeissa on konkreettisella tasolla tuettu osallistumisoikeuksien toteutumista ja osallistumismahdollisuuksien käyttöönottoa ja hyvien käytäntöjen levittämistä niin kunnissa kuin perustettavissa maakunnissa ohjeistuksen, materiaalien, koulutusten ja viestinnän avulla. Toimintaohjelman hankkeet tukevat kansalaisten suoria osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä niiden käyttöönottoa myös kunnissa ja maakunnissa.

Valtiovarainministeriön lausunnossa perustuslakivaliokunnalle demokratiapoliittisesta toimintaohjelmasta tarkastellaan tarkemmin valtiovarainministeriölle kuuluvien hankkeiden etenemistä.

Avoin hallinto ja kuuleminen

OECD:n tekemän lainvalmistelua ja vaikutusten arviointia koskevan selvityksen tulosten mukaan kuuleminen säädösvalmistelussa toteutuu Suomessa hieman OECD-maiden keskiarvoa paremmin. Suomi jää kuitenkin säädösvalmistelun kuulemisessa jonkin verran jälkeen OECD:n kärkimaista.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman toimenpiteet tukevat hallitusohjelman tavoitteita vahvistaa tietoon perustuvaa päätöksentekoa ja avoimuutta sekä hyödyntää kokeiluja ja kansalaisten osallisuutta tukevia toimintatapoja. Lisäksi toimenpiteet noudattavat valtioneuvoston pitkän aikavälin demokratiapoliittisia avoimen hallinnon tavoitteita, joista linjattiin vuonna 2014 eduskunnalle annetussa valtioneuvoston demokratiapoliittisessa selonteossa.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman hankkeena ja säädösvalmistelun 2016 päivitetyn kuulemisohjeen jalkauttamiseksi käynnistettiin kokeiluna lainvalmistelun kuulemiseen liittyvä hankeklinikka. Kokeilu on tähän mennessä osoittanut sen, että valmisteluhankkeissa on selkeä tarve asiantuntijatuelle sidosryhmäyhteistyöhön ja kuulemiseen liittyvissä kysymyksissä. Samalla se on osoittanut myös sen, että hankeklinikan kaltainen tukimuoto, jossa hankkeet pääsevät keskustelemaan sidosryhmäyhteistyön ja kuulemisen kysymyksistä asiantuntijoiden kanssa ja samalla saavat tukea

niiden järjestämisessä, on tehokas keino parantaa kuulemisten laatua ja niistä saatavaa hyötyä valmistelussa. Hankeklinikkapilotista julkaistaan syksyn 2017 aikana tarkempi raportti, joka sisältää myös toimenpide-ehdotuksia hankeklinikkatoimintaan liittyvistä jatkotoimenpiteistä.

Valtioneuvoston digitalisointi mahdollistaa entistä avoimemman säädösvalmisteluprosessin, jossa kuulemista ja sidosryhmätyötä tuetaan digitalisaation keinoin. Jo nyt säädöshankkeiden on mahdollista käyttää verkkokuulemiseen eri välineitä, kuten otakantaa.fi- ja lausuntopalvelu.fi- palvelua. Valtioneuvoston uuden asianhallintajärjestelmän (VAHVA) myötä viimeistään kaikki ministeriöt siirtyvät sähköiseen lausuntomenettelyyn. Lisäksi uusittu valtioneuvoston hankerekisteri (Hankeikkuna) lisää merkittävällä tavalla hankkeiden läpinäkyvyyttä ja sidosryhmien mahdollisuuksia seurata hankkeiden etenemistä (mm. kuulemisten osalta).

Järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytykset

Valtioneuvoston demokratiapoliittisen selonteon mukaan kolmannen sektorin merkitys tulee yleisesti kasvamaan. Kansalaisyhteiskunta tulee olemaan tulevaisuudessa yhä tärkeämpi yhteistyökumppani. Kansalaisyhteiskunnan toiminta muuttaa muotoaan nopeasti digitaaliajassa ja julkisen sektorin on pysyttävä tässä muutoksessa mukana. Uudenlaiselle vuoropuhelulle ja yhdessä tekemiselle on selkeä tarve. Tarvitaan julkisen sektorin, järjestöjen ja yksityisen sektorin yhteistä sopimista rooleista, uusien toimintamallien kokeilemista käytännössä sekä resurssien jakamista uusilla tavoilla tämän mahdollistamiseksi. Demokratiapoliittisessa toimintaohjelmassa nostetaan esille kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytysten edistämistä tukevia hankkeita.

Oikeusministeriön johdolla on selvitetty kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan sääntelyn sujuvoittamismahdollisuuksia. Viranomaisohjeita muun muassa työttömän oikeudesta tehdä vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoistyön verotuksesta on tarkennettu ja selkeytetty. On luotu kansalaisille suunnattu verkkosivusto, joka sisältää kansalaistoiminnan kannalta keskeisiä ohjeita.

Sisäministeriö asetti 18.8.2016 esiselvityshankkeen rahankeräyslain uudistamiseksi. Hankkeen tehtävänä on kartoittaa rahankeräystoiminnan nykytila ja kehittämiskohteet, selvittää vaihtoehtoiset toteuttamisvaihtoehdot rahankeräystoiminnan sujuvoittamiseksi, sekä pitää kiinni voimassa olevan rahankeräyslain tavoitteesta estää epärehellinen toiminta rahankeräysten yhteydessä. Esiselvityksessä tarkastellaan kysymyksiä, jotka liittyvät esimerkiksi rahankeräysten yleishyödyllisyyteen ja lupamenettelyyn. Esiselvityshankkeen toimikautta on jatkettu vuoden 2017 loppuun asti.

Demokratiakasvatus

Perustuslakivaliokunta korosti mietinnössään demokratiapoliittisesta selonteosta (PeVM 3/2014 vp) demokratiakasvatuksen lisäämisen ja kehittämi-

sen merkitystä pyrittäessä vahvistamaan demokratiaa, nostamaan äänestysaktiivisuutta ja vähentämään osallistumisen eriarvoisuutta. Perustuslakivaliokunta yhtyi sivistysvaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkemyksiin ja kehittämisehdotuksiin ja kiirehtii ehdotusten toteuttamista. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että monet suomalaiset kokevat oman kansalaispätevyytensä puutteelliseksi. Vaikka Suomessa kansalaisten tietämys politiikasta on kansainvälisesti vertaillen kohtuullisen korkealla tasolla, on suomalaisten usko omaan kansalaispätevyyteensä vähäistä. Erityistä huomiota perustuslakivaliokunta kiinnittää käytännön kokemuksen ja harjoittelun merkitykseen. Demokratian ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen menettelytapoja ja pelisääntöjä oppii parhaiten harjoittelemalla omassa arjessaan erilaisissa käytännön tilanteissa. Tärkeää on, että lapset ja nuoret pääsevät kehitystään vastaavasti vaikuttamaan itseään ja ympäristöään koskeviin ratkaisuihin muun muassa kodeissa, päiväkodeissa, kouluissa ja harrastuksissa ja saavat tällä tavoin myönteisiä kokemuksia, jotka rohkaisevat heitä jatkossakin toimimaan yhteisön aktiivisina jäseninä. Olennaista on, että vaikuttaminen on todellista ja kyse on oikeista päätöksistä, joilla on merkitystä lasten ja nuorten arjessa.

Vuonna 2014 vakiinnutettiin oppilaskunnat kaikkiin peruskouluihin perusopetuslain muutoksella. Lain mukaan opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallistumismahdollisuuksia ja huolehtia yhdenvertaisista osallistumismahdollisuuksista. Myös lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tulee olla oppilaskunta. Ensimmäiset Opetushallituksen antamat normimuotoiset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet annettiin lokakuussa 2016 ja niihin perustuvat varhaiskasvatussuunnitelmat ovat tulleet käyttöön syksyllä 2017. Perusopetuksen ja lukion uudet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2016 lukien. Myös kaikkien ammatillisten perustutkintojen muodostumista muutettiin 1.8.2015 voimaan tulleella lainsäädännöllä. Uusi nuorisolaki 1285/2016 tuli voimaan 1.1.2017. Lain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Perusteasiakirjojen linjaukset tuovat mukanaan kestävään tulevaisuuteen valmistavia laaja-alaisen osaamisen teemoja, joihin pohjaavien taitojen opetus ja oppiminen kulkevat läpi koko kasvatuksen ja koulutuksen jatkumon. Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnossa perustuslakivaliokunnalle demokratiapoliittisesta toimintaohjelmasta tarkastellaan tarkemmin demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen liittyvien hankkeiden toteutumista.

<u>Yhteiskunnallinen toimintaympäristö ja keskusteluilmapiiri</u>

Yhteiskunnallinen keskusteluilmapiiri on viime aikoina kiristynyt. Julkisen vallan tehtävänä on turvata oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Luottamus ja kansalaisten keskinäinen kunnioitus ja niitä ylläpitävät instituutiot ovat olleet Suomen hyvinvoinnin perustekijöitä.

Demokratiapoliittisen toimintaohjelman hankkeiden tavoitteena on tukea rakentavaa yhteiskunnallista keskusteluilmapiiriä. Yhteiskunnallisen kes-

kusteluilmapiirin parantamiseen tähtääviä hankkeita tarkastellaan tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnossa perustuslakivaliokunnalle demokratiapoliittisesta toimintaohjelmasta.

Ulkoministeriön toimesta kehitysyhteistyöohjelmien sähköistä suunnitteluja raportointijärjestelmää on kehitetty ja nyt voidaan merkitä selkeästi ne hankkeet, jotka tukevat demokratian eheyttämistä kehitysmaissa. Demokratian vahvistaminen on kestävän kehityksen tärkeä osatekijä ja yksi Suomen kehityspoliittisen selonteon ja toimintaohjelman neljästä painopisteestä. Sähköiseen suunnittelu- ja raportointijärjestelmään merkitään nykyään mitä kehityspoliittisen selvityksen painopistettä kyseinen ohjelma tukee. Tämän tiedon avulla voidaan ensimmäistä kertaa seurata ja raportoida hallituksen kehityspoliittisen selonteon painopisteiden toimeenpanoa. Tavoitteena on, että painopistekohtainen tieto on käytettävissä kaikista nykyisen hallituksen kaudella tehdyistä rahoituspäätöksistä. Vuonna 2018 eduskunnalle annetaan selvitys kehityspoliittisen selonteon toimeenpanosta ja kehityspolitiikan ja –yhteistyön tuloksista. Seuranta- ja raportointihankkeen myötä voidaan kertoa erikseen, paljonko kehitysyhteistyövaroja on suunnattu uusiin demokratian vahvistamisohjelmiin kehitysmaissa ja minkälaisista ohjelmista on kyse.

Toimintaohjelman seuranta ja arviointi
Tavoitteena on ollut laatia konkreettinen ja seurattavissa oleva toimintaohjelma. Jokainen ministeriö vastaa omien toimenpiteidensä toteuttamisesta, mutta tämän lisäksi toimintaohjelman toteutumista seurataan valtioneuvoston demokratiaverkostossa. Toimenpidekuvaukset sisältävät mittareita, joiden avulla toimenpiteiden toteutumista seurataan. Toimenpiteiden toteutumista koskeva yhteenveto julkaistaan hallituskauden lopussa. Ensi hallituskauden alussa on tarkoitus tehdä riippumaton arviointi toimintaohjelman toimeenpanosta.

Yksittäisten toimenpiteiden mittareiden avulla ei välttämättä saada tietoa yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksista, eikä oikeuksien toteutumisen yleisestä kehityksestä. Tämän vuoksi on tärkeää jatkaa oikeusministeriön rahoittamien demokratiaindikaattoreiden seurantaa ja kehittämistä edelleen.